

painoksena ilmestynyt Alkoholipolitiik siirtyi historiaan. Uusi lehti on itsenäinen ja pohjoismaainen.

Lehdessä on osastot artikkeleille, keskustelulle, arvioille ja ajankohtaistapahtumille. Ensimmäisen numeron artikkelit tulevat tasapuolisesti eri pohjoismaista. Ne käsittelevät päihteiden väärinkäyttäjien hoidettujen määrän kehitystä Islannissa, Brattin järjestelmän syntyhistoriaa Ruotsissa, tanskalaisten lupumista kotipoltosta, alkoholiongelmaisten hoitoon hakeutumista Norjassa ja alkoholiin liittyvää kansanperinnettä Suomessa.

Keskustelupalstoilla pohjoismaiden monopolit kommentoivat suomalaista valintamyymäläselvitystä, viinalaskun suuruudesta kansantalouden tasolla käydään väittelyä, pohditaan promillerajoja ja uusmoralismin olemusta. Mukana on lisäksi kolme väitöskirja- tai kirja-arviota, pienimuotoisia erittelyjä ja ajankohtaistietoja.

”Alkoholipolitiik. Tidskrift för nordisk alkoholforskning’ -lehteä julkaisee Oy Alko Ab yhteistyössä Pohjoismaisen päihdetutkimuslautakunnan (NAD) kanssa. Lehtien julkaiseminen on osa yhtiölle kuuluvaa tutkimus- ja valistustoimintaa. Se, että nimenomaan suomalainen monopoli tuottaa lehden, jolla on yhteis-pohjoismaainen sisältö, on ainutlaatuinen ja jännittävä hanke”, kirjoittaa lehden toimittaja Kerstin Stenius ykkösnumeron pääkirjoituksessa. Hänen mukaansa oli varsin hyödyllistä aikaansaada tällainen yhteinen forumi, jossa eri maiden tutkijat ja käytännön ihmiset voivat vaihtaa tietojaan ja näkemyksiään:

”Alkoholitutkimus ei voi välttyä osallistumasta poliittiseen keskusteluun. Tutkijat osallistuvat enemmän tai vähemmän aktiivisesti julkiseen väittelyyn. Pohjoismaiden päätöksentekijät

ja poliitikot ovat puolestaan kovanneet tutkimustietoja keskustelun ja päätöksenteon pohjaksi. Näitä toiveita on esitetty erityisesti viime aikoina. Hyvinvointivaltion kriisi näkyy mm. sosiaalimenojen säästöohjelmissa ja lisääntyneessä kiinnostuksessa ongelmiin, jotka tavalla tai toisella aiheutuvat alkoholista. Hyvin harva asettaa kyseenalaiseksi pohjoismaiden monopolijärjestelmän perusteet, mutta järjestelmän sisällä etsitään vaihtoehtoja. Alkoholitutkimus voi tarjota tukevamman pohjan päätöksille ja osoittaa, millä tavoin alkoholi-kontrollin mielekkyyttä voitaisiin parantaa heikentämättä vaikeuksissa olevien asemaa.”

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa, vuosikerran hinta on 30 mk. Lehteä voi tilata kätevimmin suoraan lehden konttorista, PL 350, 00101 Helsinki 10, puh. 90-6091 434.

Alkoholipoliittiset asenteet lientyneet

Suomalaisten alkoholipoliittiset asenteet ovat selvästi lieventyneet 1970-luvun loppupuolen ja 1980-luvun alun tilanteeseen verrattuna. Tämä käy ilmi Alkon tilaamasta kyselytutkimuksesta, jonka Suomen Gallup teki kulu-

van vuoden tammi-helmikuussa.

Naiset vapaamielistyneet

Yli kaksi kolmannesta väestöstä pitää nykyisiä alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina tai haluaisi väljentää niitä ja vain runsas neljäsosa haluaisi tiukentaa rajoituksia. Vuoden 1981 toukuussa tehtyyn kyselyyn verrattuna mielipiteet ovat muuttuneet ratkaisevasti. Tuolloin vain runsaat puolet täysi-ikäisestä väestöstä piti alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina tai halusi lieventää niitä (taulukko 1).

Eniten ovat lieventyneet naisten asenteet. Vajaat kolme vuotta sitten lähes 60 prosenttia naisista halusi tiukentaa rajoituksia, kun nyt samalla kannalla oli vain vajaat 40 prosenttia naisista. Naisten keskuudessa rajoitusten väljentämistä haluavien osuus kasvoi vain lievästi, kun taas väljentämistä haluavien miesten osuus kasvoi 10 prosenttiyksikköä ja tiukentamista haluavien osuus laski lähes puoleen (taulukko 1).

Mielipiteen muutokset ovat kaikissa väestöryhmissä samansuuntaiset, joten väestöryhmien väliset asenne-erot ovat säilyneet samanlaisina. Naiset haluavat tiukentaa rajoituksia huomattavasti useammin kuin miehet. Vastaavasti koko väestöstä yli 50-vuotiaat ovat asenteissaan huomattavasti tiukempia kuin nuoremmat ikäluokat, suurissa

Taulukko 1. Mielipiteet alkoholipoliittisista rajoituksista Suomessa, % vastanneista

	kaikki		miehet		naiset	
	1981	1984	1981	1984	1981	1984
rajoitukset sopivat	42	51	52	53	34	50
pitäisi tiukentaa	46	29	32	19	58	39
pitäisi väljentää	11	19	17	27	7	11
ei osaa sanoa	1			1	1	

Lähteet: Gallup (1981); Gallup (1984).

Taulukko 2. Keskioluen vapaan vähittäismyynnin kannalla olevien osuus mielipiteensä ilmaiseista vastaajista vuosina 1953—84, %

	tutkimus												
	G53	P53	G64K	G64S	G66	G67	K68	K69	G69	G72	G74	G76	G84
naiset		25	18		32	52	57	71	73	58	46		46
miehet		61	49		66	79	86	92	84	78	70		74
yhteensä	42	43	32	43	45	65	71	82	78	68	58	44	61

Lähteet: Mäkelä 1977; Gallup (1984).

Taulukko 3. Suhtautuminen lauantausulkemiseen, % vastanneista

	Suomi 1984			Ruotsi		
	kaikki	M	N	81 syys	83 helmi	83 joulu
Lauantausulkemista olisi						
— jatkettava						
nykymuodossaan			37	34	41	
— laajennettava						
ympärivuotiseksi			39	31	47	
— luovuttava kokonaan			23	34	12	
Ympärivuotinen lauantausulkeminen oli (olisi)						
— oikeaan osunut toimenpide						56
— virheellinen toimenpide						33
— ei osaa sanoa						11

Lähteet: Gallup (1984); Thomas Kolk, Ruotsin sosiaalhallitus.

kaupungeissa ja Etelä-Suomessa asuvat selvästi vapaamielisempiä kuin muualla asuvat, koulutettu väestö ja suurituloiset vapaamielisempiä kuin vähemmän koulutetut tai pienituloiset.

Haastateltavilta kysyttiin myös heidän käsitystään suomalaisten enemmistön suhtautumisesta alkoholipoliittisiin rajoituksiin. Vastaajat näyttävät pitävän omia mielipiteitä jonkin verran väestön enemmistön mielipiteitä tiukempina, sillä lähes 80 prosenttia uskoi enemmistön pitävän rajoituksia sopivina tai haluavan väljentää niitä ja vain viidennes uskoi enemmistön haluavan tiukentaa rajoituksia.

Keskiolutta ei haluta Alkoon

Täysi-ikäisen väestön enem-

mistö pitää keskioluen vapauttamista oikeaan osuneena toimenpiteenä. 1970-luvun loppupuolella tehtyihin kyselyihin verrattuna on muutos tässäkin suhteessa huomattava. Vuonna 1976 keskioluen vapaan vähittäismyynnin kannalla oli vain 44 prosenttia mielipiteensä ilmaiseista¹, mutta nyt vastaava osuus oli runsaat 60 prosenttia (taulukko 2).

Eri väestöryhmien väliset mielipide-erot ovat samansuuntaisia kuin edellä yleisiä rajoituksia koskevan kyselyn yhteydessä. Miehet pitävät keskioluen vapauttamista huomattavasti keskimääräistä useammin oikeaan osuneena toimenpiteenä. Vastavasti koko väestöstä alle 35-vuo-

¹ "Ei osaa sanoa" -tapaukset on poistettu.

tiaat, toimihenkilöt, suurissa kaupungeissa ja Etelä-Suomessa asuvat sekä ylioppilaat ja akateemisen tutkinnon suorittaneet ovat tätä mieltä tuntuvasti useammin kuin haastateltavat keskimäärin.

Naiset haluavat keskioluen takaisin Alkoon keskimääräistä huomattavasti useammin. Koko väestöstä samalla tavoin asennoituvat yli 50-vuotiaat, maanviljelijät, Pohjois-Suomessa asuvat, pienituloiset sekä kansakoulun käyneet.

Lauantausulkemista kannatetaan

Kolme neljännestä vastanneista on jonkin asteisen lauantausulkemisen kannalla. Puolet näistä pitäisi myymälät kiinni vain kesäisin, puolet ympäri vuoden.

Neljännes vastanneista haluaisi luopua lauantausulkemisesta kokonaan (taulukko 3).

Eri väestöryhmien väliset mielipide-erot ovat samansuuntaiset kuin muiden kysymysten kohdalla. Naiset ja koko väestöstä yli 50-vuotiaat, maanviljelijät sekä pienituloiset kannattavat selvästi keskimääräistä useammin ympärivuotista lauantausulkemista. Vastaavasti lauantausulkemisesta haluaisivat tuntuvasti keskimääräistä useammin luopua miehet sekä koko väestöstä alle 24-vuotiaat sekä suurituloiset.

Ruotsissa ympärivuotinen lauantausulkeminen toteutettiin vuoden 1982 heinäkuun alusta lukien. Aiheesta on Ruotsissa tehty kolme mielipidetiedustelua, yksi ennen toimenpidettä ja kaksi sen jälkeen (taulukko 3). Näyttää siltä, että suomalaiset suhtautuvat ympärivuotiseen lauantausulkemiseen ehkä hieman varauksellisemmin kuin ruotsalaiset. Kahdessa ruotsalaiskyselyssä ympärivuotinen lauantausulkeminen sai nimittäin huomattavasti laajempaa kannatusta kuin nyt Suomessa tehdyssä kyselyssä. Tuoreimman, joulukuussa 1983 tehdyn kyselyn mukaan 46 prosenttia ruotsalaisista piti toimenpidettä oikeaan osuneena. Ruotsalaiset itse korostavat, että mainitut kolme kyselyä eivät ole täysin vertailukelpoisia samasta sanamuodosta huolimatta, koska helmikuun 1983 kysely toteutettiin eri tavalla kuin kaksi muuta. Näin ollen niiden perusteella ei voitane tehdä kovin jyrkkiä johtopäätöksiä ruotsalaisten asennemuutoksista.

Kirjallisuus

Mäkelä, Klaus: Alkoholipoliittisen mielipideilmaston vaihtelut Suomessa 1960- ja 70-luvulla. Sosiaalipoliittikka 1977.

Jukka Salomaa

Tietoja vuoden 1983 anniskelutoiminnasta

Alkoholijuomien kokonaiskulutus kasvoi viime vuonna 1,1 % (100 %:n alkoholina laskettuna). Vähittäismyynti kasvoi 1,7 %, alkoholimyymälöiden myynti kasvoi 1,3 % ja keskioluen vähittäismyynti 3,0 %. Ravintoloiden alkoholijuomien myynti väheni 0,4 % ja keskiolutkahviloiden myynti 3,6 %. Koko anniskelukulutus väheni siten 1,0 %.

Anniskeluoikeuksien myöntäminen

Tiukkaa anniskeluoikeuksien myöntämispoliittikkaa jatkettiin edelleen kertomusvuonna. Hallintoneuvoston vahvistamien periaatteiden mukaan anniskeluoikeuksien myöntämistä tuli rajoittaa ravintoloille, joissa anniskelun voitiin olettaa muodostuvan liikevaihdon kannalta määrääväksi. Uusien hotelli- ja motelliyksiköiden rakentamista tuli pyrkiä rajoittamaan siten, ettei uusia liikkeitä syntyisi alueille, joilla on jo riittävästi majoituspalveluja. Hotelli- ja motelliyksiköiden ravintolat tuli rajoittaa ensisijaisesti majoitusliikkeen toimintaan liittyviin ravintolatiloihin. Etusijalle asetettiin pienet ja alan yleisin ehdoin toimivat liiketaloudellisesti elinkelpoiset, lähinnä paikallista kysyntää tyydyttävät hotellit.

Eryistä pidättyvyyttä noudatettiin ns. subventoidun lomatoiminnan piiristä esitettyjen hakeusten kohdalla. Pääasiassa kansanterveyden edistämistä varten perustettuihin ja tähän tarkoitukseen myönnettyjä avustusvaroja saaneisiin laitoksiin ei anniskeluoikeuksia myönnetty. Vahvistettujen periaatteiden mukaan uusien oikeuksien myöntä-

minen tuli painottaa anniskelupoliittisesti suotaviin karahvivii-
nioikeuksiin. Toimivien ravintoloiden toimintaedellytysten turvaaminen tuli asettaa etusijalle uusiin yrityksiin nähden.

Uusien anniskeluoikeuksien lisäys päätettiin rajoittaa kertomusvuonna tavanomaisten A- ja B-oikeuksien osalta noin 1 %:iin ja lajivalikoimaltaan rajoitettujen oikeuksien osalta noin 2 %:iin anniskeluoikeuksien kokonaisuudesta. Toimivien ravintoloiden anniskelualueiden laajennukset päätettiin pyrkiä rajoittamaan noin 1 %:iin varsinaisten ravintolatilojen asiakaspaikoista laskettuna. Myöntämisperiaatteet hyväksyttiin samansisältöisinä myös vuodelle 1984.

Hallintoneuvosto käsitteli kertomusvuonna kaikkiaan 146 anniskeluoikeushakemusta. Näistä hylättiin 82. Uusia oikeuksia myönnettiin 49 ja ennakkopäätöksiä anniskeluoikeuksien myöntämisestä hankkeen valmistuttua tehtiin 15. Uusista oikeuksista oli A-oikeuksia 15, B-oikeuksia 6 ja lajivalikoimaltaan rajoitettuja oikeuksia 28 (Br-oikeuksia 25 ja Ar-oikeuksia 3).

Anniskeluoikeuksia myönnettäessä kiinnitettiin erityistä huomiota perustettavien ravintoloiden sijaintiin ja siihen, miten niiden toiminta-ajatus tyydyttää väestön tarpeet. Anniskeluoikeuksien myöntäminen painottui myöntämisperiaatteiden mukaisesti lajivalikoimaltaan rajoitettuihin oikeuksiin. Niitä myönnettiin erityisesti pienille hyväksi ruokapaikoiksi osoittautuneille ja ammattitaitoisten yrittäjien hoitamille lounas- ja erikoisruokaravintoloille.

Hallintoneuvoston päätöksen mukaan osa viime vuonna myönnettyistä A- tai B-oikeuksista oli lajivalikoimaltaan yksityiskohtaisemmin rajoitettuja Ar- ja Br-oikeuksia silloin, kun ravintolan toiminta-ajatus ja palvelutaso ei-